

VEDECKÉ SPRÁVY

ŠTEFAN OČOVSKÝ

PRÍSPEVOK K ŠTÚDIU PROBLEMATIKY SLOVENSKEHO
OBYVATELSTVA V ČESKÝCH KRAJOCH

Slováci sú v súčasnosti v českých krajoch najpočetnejšie zastúpenou skupinou neautochtónneho obyvateľstva. Hoci nie sú splnené všetky kritériá pre to, aby sme ich mohli nazývať národnostnou menšinou, predsa len skutočnosť, že žijú v etnickom prostredí iného, aj keď príbuzného národa, si vyžaduje považovať ich za špecifickú súčasť obyvateľstva ČSSR a študovať ich ako jeho samostatnú zložku. Preto hlavným cieľom tohto príspevku je podať geografickú a čiastočne aj demografickú charakteristiku Slovákov v českých krajoch. Nevyhnutnou súčasťou riešenia tejto problematiky však musí byť aj posúdenie skupiny slovenského obyvateľstva vo vzťahu k celkovému obyvateľstvu českých krajov, resp. k obyvateľstvu českej národnosti, ako aj k obyvateľstvu Slovenska. Preto ďalšiu náplň článku tvorí skúmanie vplyvov, ktoré prináša pre populačnú, a teda aj ekonomickú sféru oboch častí Československa fakt existencie Slovákov v českých krajoch.

Základné číselné informácie o Slovákoch v českých krajoch poskytujú údaje zo sčítania ľudu, publikované ako prehľady celoštátnych výsledkov v Československej štatistike (20, 21), ďalej podľa jednotlivých krajov v sérii „kraje v číslach“ (5, 6, 14, 15, 16, 24, 25) a v iných štatistických edíciách (2). Ďalším zdrojom materiálov sú pramenné diela Pohyb obyvateľstva (10, 11, 12, 13), štatistické ročenky (22, 23) a iné (18).

V geografickej ani demografickej literatúre nejestvuje práca, ktorá by sa komplexnejšie zaoberala slovenským obyvateľstvom v českých krajoch. Málo je tiež prác, v ktorých sú v rámci širších výskumov obyvateľstva spracované údaje aj z hľadiska národnostnej štruktúry (4, 19). Niektorými čiastkovými problémami národnostného zloženia obyvateľstva sa zaoberajú napr. V. S r b (17), ktorý rieši zmeny počtu obyvateľstva jednotlivých národností medzi sčítaniami ľudu, ďalej práca (9), zameraná na pohyb obyvateľstva podľa národnosti, práca Z. J u r e č k a (7), štúdie V. Z i e g e n f u s s a o procesoch prekláňania národnosti (26, 27) a i. O stahovaní medzi Slovenskom a českými kraji sa zmieňuje napr. J. H a n z l í k (3), J. K o r č á k (4) a podrobnejšie ho študuje R. K u b a (8). Kartograficky je národnostné zloženie obyvateľstva ČSSR znázornené v Atlase Československé socialistickej republiky (1).

Vzhľadom na nedokonalosť, ako aj medzerovitosť československej štatistiky v oblasti národnostného zloženia obyvateľstva, musíme sa najprv zaoberať základnými číselnými údajmi o Slovákoch v českých krajoch, t. j. rozriešiť otázky ich celkového počtu a jeho zmien, pričom bude možné zistiť tiež intenzitu prekláňania národnosti.

Za obdobie prvej ČSR nemôžeme presne rekonštruovať počet Slovákov v českých krajoch najmä v dôsledku vtedajšieho presadzovania jednotnej „československej“ národnosti. Ich počet sa odhaduje v roku 1921 na 15 000, 1930 na 44 000 a do roku 1937 narástol na 65 000 (18). Ani veľké presuny obyvateľstva počas vojny, a najmä po nej až do roku 1950, neboli v ČSSR štatisticky zachytené. Je však známe, že sa Slováci zúčastňovali na zaplňovaní vákua, ktoré vzniklo v českých krajoch po odsune asi 2,5 mil. Nemcov. Podľa súpisu z 22. V. 1947 bolo v pohraničí v Čechách 88 000 a na Morave so Sliezskom asi 28 000 prisťahovalcov zo Slovenska, teda spolu 116 000 osôb (19). Ďalšie prúdy prisťahovalcov zo Slovenska smerovali do vnútrozemia českých krajov. Nemáme presné údaje o národnostnom zložení tohto obyvateľstva, dá sa však predpokladať, že išlo väčšinou o Slovákov už aj preto, že jeho značnú časť tvorili slovenskí repatrianti.

Prisťahovalecký proces Slovákov nadalej intenzívne pokračoval a pri sčítaní ľudu v roku 1950 bolo v českých krajoch zistených už 258 025 obyvateľov slovenskej národnosti. Aj keď toto číslo označuje počet všetkých prítomných Slovákov v deň sčítania, môžeme počet trvalo bývajúcich odhadnúť na základe porovnania údajov o prítomnom a bývajúcim obyvateľstve za české kraje a Slovensko r. 1950 (tab. 1).

Tabuľka 1

Prítomné a býajúce obyvateľstvo v roku 1950

	ČSSR	ČK	SK
Obyvateľstvo prítomné	12 338 450	8 896 133	3 442 317
Obyvateľstvo býajúce	12 314 030	8 811 405	3 502 625
Rozdiel	+24 420	+84 728	-60 308

Prameň: (20)

Tabuľka ukazuje, že sčítanie nebolo v tomto smere celkom presné, pretože v ČSSR sa zistilo o 24 000 viac prítomných ako bývajúcich. Ak však túto chybu proporciálne rozdelíme medzi české kraje a Slovensko, usudzujeme, že v českých krajoch bolo v čase sčítania prítomných asi 70 tisíc obyvateľov, ktorí mali trvalé bydlisko na Slovensku. Za predpokladu, že boli všetci Slováci, (čo prirodzene nie je pravdepodobné), musíme od vyššie uvedeného počtu 258 025 odpočítať 70 000, takže počet Slovákov s trvalým pobytom v českých krajoch v roku 1950 bol okolo 188 000. Neskoršie zmeny tohto počtu sa už dajú presne sledovať.

Za necelých 11 rokov (od sčítania 1. III. 1950 do 31. XII. 1960) sa počet Slovákov v českých krajoch zvýšil o 169 700 osôb. Z tohto prírastku pripadlo 51,8 % na prirodzený prírastok a 48,2 % na prírastok spôsobený sťahovaním. Koncom roku 1960 bývalo teda trvalo v českých krajoch okolo 357 700 Slovákov. Oficiálne štatistické publikácie udávajú toto číslo vyššie, pretože celkové prírastky v jednotlivých rokoch pripočítavali vždy k počtu, ktorého základom bol stav prítomného obyvateľstva r. 1950, ktorý (ako sme vyššie ukázali), je však potrebné znížiť asi o 70 000 osôb.

Posledné sčítanie ľudu v ČSSR bolo v roku 1961. Ak vyčíslime počet Slovákov v českých krajoch ku dňu sčítania, t. j. 1. III. 1961, dostaneme číslo 359 600. Podľa sčítania z toho istého dňa však bývalo v českých krajoch iba 275 997 Slovákov, teda o 83 500 menej, ako sme dostali bilanciou. V čom spočíva toto vyše 80-tisícové zníženie?

Ak považujeme výsledky sčítania ľudu z roku 1961 za dosť hodnoverné, musíme rozdiel hľadať v bilančnom čísle. Na jeho veľkosť vplyva jednak základ, t. j. stav z 1. III. 1950, jednak celkový prírastok do roku 1961. Stav bývajúceho obyvateľstva r. 1950 sme však vedome poddimenzovali, pretože z počtu zisteného pri sčítaní sme považovali 70 000 osôb len za prítomných, a to je o 10 tisíc viac, ako bolo zistené pri sčítaní r. 1961. Taktiež nemožno predpokladať, že tak veľký rozdiel by mohol vzniknúť následkom chýb v evidencii počtu narodených, zomretých a sťahovania. Preto zistený rozdiel 83 500 osôb, alebo aspoň jeho podstatnú časť, musíme považovať za číselné vyjadrenie 11-ročného procesu prekláňania národnosti. V roku 1961 žilo v českých krajoch najmenej 359 600 Slovákov, ale iba 275 997 si z nich pri sčítaní uviedlo slovenskú národnosť. (V ďalšej časti ukážeme, že asimilácia bola v skutočnosti ešte o niečo väčšia, takže počet obyvateľov so slovenským pôvodom je v českých krajoch ešte vyšší).

Po roku 1961 vystahovalectvo Slovákov do českých krajov intenzívne pokračovalo a tiež bol vysoký prirodzený prírastok tých, ktorí tam už žili. Od sčítania 1. III. 1961 do konca roku 1966 sa počet Slovákov v českých krajoch zvýšil o ďalších 80 000. Oficiálne sa k 1. 1. 1967 udáva ich počet na 365 000. Ak tento prírastok pripočítame k počtu nami rekonštruovanému, nezmenšenému o asimiláciu, dostaneme pre rovnaký dátum číslo 439 000. Podľa odhadu V. Srba (19), ktorý pripočítava ročné prírastky k stavu, zistenému pri sčítaní r. 1961, bývalo v českých krajoch 31. XII. 1968 približne 378 000 Slovákov. Podľa nášho spôsobu prepočtu by sme mali počet Slovákov v českých krajoch koncom roka 1968 odhadovať najmenej na 461 000.

Vznik rozdielu medzi bilančným počtom a počtom zisteným pri sčítaní ľudu nie je možné presne objasniť. Môžeme len poukázať na niektoré prvky z mechanizmu procesu prekláňania národnosti.

Základným predpokladom, ktorý umožňuje prekláňanie národnosti je samotná definícia pojmu národnosť, ktorá sa používa v štatistickej praxi. Národnosťou sa podľa nej rozumie príslušnosť k národu, s ktorým sa sčítaný cíti vnútorne spätý a ku ktorému sa pri štatistickom zisťovaní hlási. Takáto možnosť preklonenia národnosti zo slovenskej na českú sa dá najviac predpokladať u osôb s dlhodobým pobytom v českých krajoch a národnostne zmiešaných manželstvách.

O procese prekláňania národnosti u tých Slovákov, ktorí zostávajú v českých krajoch trvalo žiť, nemáme však žiadne informácie. Tieto sú k dispozícii, len pre tú časť, ktorá žije v zmiešanom manželstve.

Počet zmiešaných manželstiev, uzavieraných v ČSSR v povojnovom období, stále rastie. U Slovákov, žijúcich v českých krajoch, priemerné ročné percento homogamie a heterogamie sobášov, uzavretých v rokoch 1951—1953, bolo: 40,7 % a 59,3 %, zatiaľ čo v rokoch 1961—1963 už 23,0 % a 77,0 % (pozri tiež tab. 4). Teda v poslednom čase zo 100 sobášov, ktoré uzatvára Slovák, alebo Slovenka v českých krajoch, si za partnera vyberá v 77-mich prípadoch osobu inej národnosti. a to väčšinou českej. Pritom V. Ziegenfuss (26) na základe porovnania homogamie manželstiev a národnostnej homogenity narodených detí odhadol, že v súčasnosti asi tretina manželstiev, ktoré boli uzavreté ako zmiešané, si v pomere krátkom čase, prakticky pri narodení prvého dieťaťa, uvádza už rovnakú národnosť.

Výsledky zvláštneho prieskumu ÚKLKS z roku 1965 (26, 27), v ktorom sa sledoval priebeh procesu asimilácie v zmiešaných manželstvách zisťovaním dorozumievacej reči ukázali, že v českých krajoch v rodinách, kde jeden z manželov bol Čech a druhý Slovák, hovorili spolu obaja manželia v 88 % prípadov iba česky (26). Ešte významnejšie prispievajú zmiešané manželstvá k asimilácii zameraním výchovy detí. Podľa výsledkov spomínaného prieskumu sa v českých krajoch, v rodinách, kde jeden z man-

želov bol Čech a druhý Slovák, vychovávalo 88,1 % detí českej národnosti, 11,5 % podľa národnosti oboch rodičov a iba 0,4 % slovenskej národnosti. Výchovou k národnosti sa tu rozumie predovšetkým reč, ktorou rodičia s dieťaťom hovoria. Rovnako nepriaznivá je situácia pri kombinácii slovenskej národnosti s ostatnými národnosťami, keď vo väčšine prípadov prevláda výchova v tretej národnosti, a to vždy v českej.

Možno teda konštatovať, že slovenská národnosť dosť rýchlo podlieha v zmiešaných manželstvách asimilácii. Je pravda, že prihlásenie sa k inej národnosti pri niektorom štatistickom zisťovaní ešte neznamená, že proces asimilácie sa u takéhoto jednotlivca už celkom skončil, lebo neskôr sa môže vrátiť k svojej pôvodnej národnosti, ale u detí je toto takmer nepravdepodobné. Netýka sa to len detí zo zmiešaných manželstiev, ale všetkých detí, ktoré zostanú trvalo žiť v novom prostredí. Ak považujeme výsledky vyššie uvedeného prieskumu za dosť reprezentatívne, potom pomocou tabuľky 2 môžeme odhadnúť počet detí, ktoré sú každoročne predurčené na asimiláciu.

Tabuľka 2

Počet živonarodených detí slovenským matkám v kombinácii s národnosťou otca

Priemer rokov	Spolu	Z narodených v manželstve malo otca národnosti			
		slovenskej		českej	
		abs.	%	abs.	%
1950 — 1954	9782	5518	67,08	2560	31,01
1955 — 1959	8897	4406	58,91	2871	38,39
1960 — 1964	8061	3385	50,06	3116	46,08

Chceme upozorniť na viaceré možnosti chápania výrazu „počet Slovákov v českých krajoch“. Predovšetkým sa ním môže rozumieť počet tých osôb, ktoré sa pri sčítaní ľudu skutočne prihlásia ku slovenskej národnosti, plus tie osoby, o ktoré sa v období medzi sčítaniami slovenská národnosť zväčší bilanciou. Takýto počet udávajú štatistické publikácie, a preto ho možno nazvať „oficiálny počet“. Ale pri každom sčítaní ľudu sa prejaví rozdiel medzi stavom bilančným a stavom zisteným pri sčítaní, ktorý vyjadruje výsledok tzv. preklánania národnosti. Nová bilancia začína pripočítavať prírastky k stavu podľa sčítania, čiže oficiálny počet sa každých 10 rokov znižuje o tie osoby, ktoré sa asimilovali. Ak toto znižovanie v dôsledku asimilácie neberieme do úvahy, môžeme vyčíslieť „skutočný počet“ Slovákov, alebo presnejšie tých osôb, ktoré by mali slovenskú národnosť. Ako sme už vyššie ukázali, keby nebolo asimilácie, tento skutočný počet by sa dal približne rekonštruovať za predpokladu, že bilancia obyvateľstva by bola dostatočne presná. Avšak okrem tejto štatisticky zistiteľnej asimilácie jestvuje aj „skrytá“ asimilácia, ktorú možno bližšie objasniť rozborom štatistiky narodených podľa národnosti. Národnosť dieťaťa sa totiž pri jeho prvej evidencii určuje automaticky podľa národnosti matky. Matka si však svoju národnosť môže zvoliť v momente zápisu. Ak si teda Slovenka uvedie pri narodení niektorého, alebo všetkých svojich detí národnosť českú, započítavajú sa tieto už do počtu obyvateľov českej národnosti. Táto skutočnosť nie je bezvýznamná, pretože preklánanie národnosti nie je ohraničené len na zmiešané manželstvá, ale asimilovať sa môžu aj slovenské rodiny, ktorých deti už potom ani štatisticky nie sú pripočítané k Slovákom. Asimilácia je teda ešte väčšia, než sa dá štatisticky zistiť. To znamená, že ani „skutočný počet“ Slovákov vlastne nie je úplný, pretože by sa mal zvýšiť o číslo, odpovedajúce „skrytej“ asimilácii.

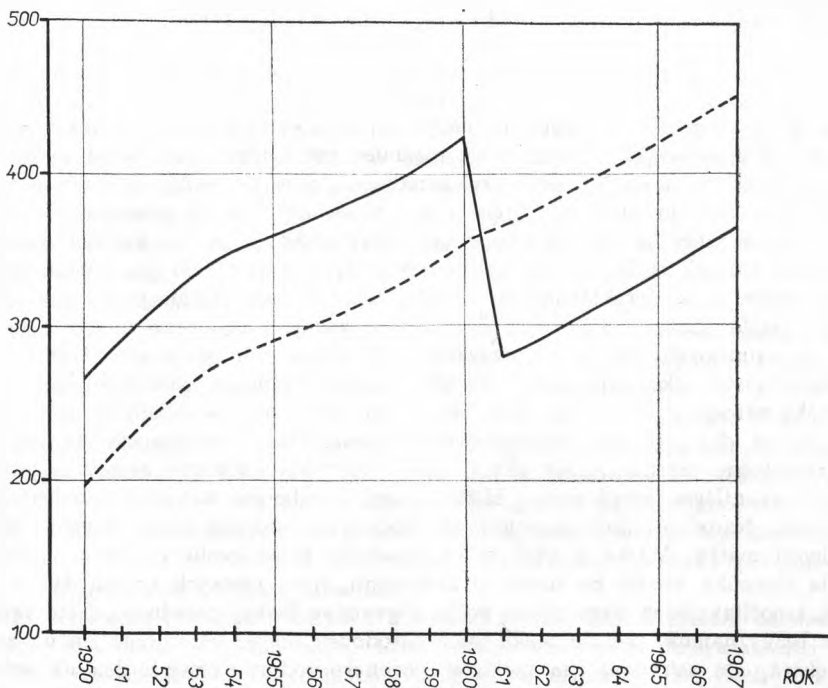
Tabuľka 3

Počet bývajúcich Slovákov v českých krajoch a podiel z celkového obyvateľstva

Dátum	Oficiálny údaj		Približne reálny údaj	
	počet	%	počet	%
1. 3. 1950	258 025	2,9	188 000	2,1
31. 12. 1955	360 678	3,8	290 650	3,0
31. 12. 1960	427 730	4,4	357 700	3,7
1. 3. 1961	275 997	2,9	359 600	3,7
1. 1. 1962	285 400	2,9	368 900	3,8
1. 1. 1963	298 500	3,0	382 000	4,0
1. 1. 1964	314 000	3,2	397 900	4,1
1. 1. 1965	329 000	3,4	412 900	4,2
1. 1. 1966	342 000	3,5	425 600	4,3
1. 1. 1967	356 000	3,6	439 600	4,5

Okrem toho jestvujú aj ďalšie dôvody pre zvýšenie čísla, vyjadrujúceho skutočný počet Slovákov v českých krajoch. Jedným z najhlavnejších je skutočnosť, že stav Slovákov, bývajúcich v Čechách r. 1950 (t. j. okolo 188 000 osôb — čo sme vzali za

POČET V TIS.

Obr. 1. Zmeny počtu Slovákov v českých krajoch podľa údajov oficiálnej štatistiky (plná čiara) a podľa odhadu skutočného stavu (prerušovane).

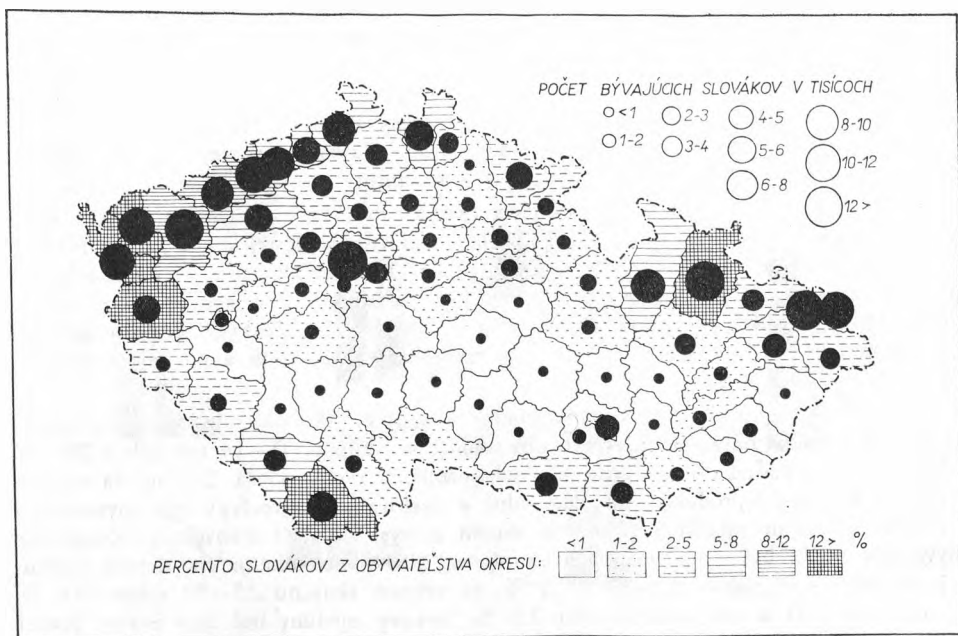
základ pre výpočet skutočného počtu), znamená už vlastne iba počet tých osôb, ktoré sa pri sčítaní za Slovákov prihlásili. Nevieme však koľko sa ich už predtým asimilovalo.

Celkove možno konštatovať, že okrem oficiálneho počtu a skutočného počtu jestvuje aj tretí počet, ktorý zahŕňa všetky tie osoby, bývajúce v českých krajoch, ktoré by teoreticky mali mať slovenskú národnosť. Tento počet však nie je možné číselne vyjadriť, preto v ďalšom texte budeme operovať len s údajmi prvého alebo druhého typu. Ich hodnoty udáva tabuľka 3 a graficky znázorňuje obr. 1.

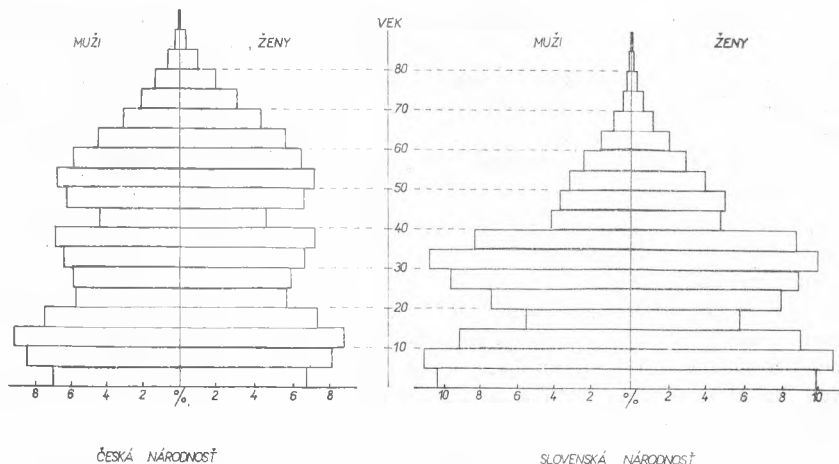
Teraz, pokiaľ nám to dovoľia štatistické podklady, sa pokúsime podať charakteristiku stavu a pohybu slovenského obyvateľstva v českých krajoch.

Percentuálny podiel Slovákov z celkového obyvateľstva českých krajov stále rastie. Tento vzrast je zrejмый len pri údajoch o reálnom počte, pretože podiel oficiálneho počtu pri sčítaní ľudu r. 1961 poklesol na rovnakú hodnotu, ako mal r. 1950. V roku 1967 bol podiel Slovákov oficiálne 3,6 %, po započítaní štatisticky zistiteľného počtu asimilovaných Slovákov okolo 4,5 % a so „skrytou“ asimiláciou najmenej 5 %. Vzhľadom na ich nepravidelné územné rozmiestnenie sa však vytvorili oblasti, kde je toto percento oveľa vyššie. Ako ukazuje obr. 2, ide predovšetkým o niektoré mestá a pohraničné územia. Tu sa vyvinuli silné zoskupenia Slovákov, hoci asimilácia ich rast neustále spomaľuje.

Pre poznanie študovanej problematiky majú význam tiež údaje o tom, koľko Slovákov z celkového počtu v ČSSR žije v českých krajoch. Aj tento podiel sa neustále zvyšuje. Podľa oficiálnej štatistiky mal r. 1961 hodnotu 7,2 % a r. 1967 8,5 %. Ak však k výpočtu použijeme reálny počet Slovákov (bez odpočítania asimilovaných), dostaneme v rovnakých rokoch podiel 9,1 %, resp. 10,4 %. To znamená, že viac ako jedna desa-

Obr. 2. Rozmiestnenie Slovákov v českých krajoch a podiel Slovákov z obyvateľstva okresov v roku 1961.

Obr. 3. Veková pyramída obyvateľstva českej a slovenskej národnosti v českých krajoch v roku 1961.

tina príslušníkov slovenského národa žije mimo územia Slovenska, v etnicky inom, aj keď dosť príbuznom prostredí.

Keď chceme skúmať rozmiestnenie Slovákov po území českých krajov, môžeme použiť len výsledky sčítania ľudu z roku 1961. Ich absolútny počet v každom okrese je na obr. 2 znázornený veľkosťou kruhu a percento z celkového obyvateľstva ukazuje šrafovanie plochy okresu. Poznávame, že údaje, zachytené na mapke, sú neúplné v tom zmysle, že pri sčítaní r. 1961 sa prihlásilo za Slovákov iba okolo dvoch tretín ich skutočného počtu. Najväčšie koncentrácie Slovákov predstavujú mestá Praha a Ostrava, ďalej je pás pohraničných okresov, najmä však okresy Bruntál, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Most, Teplice, Chmutov a Ústí nad Labem. Najväčšie percentuálne zastúpenie dosahovali Slováci v okresoch Bruntál, Český Krumlov, Sokolov, Cheb a Tachov.

Vzhľadom na to, že údaje o Slovákoch v českých krajoch vychádzali r. 1950 z obyvateľstva prítomného a r. 1961 z bývajúceho, nemožno sledovať premeny v štruktúre slovenského obyvateľstva. Okrem toho zo sčítania r. 1961 boli zverejnené údaje o štruktúre obyvateľstva podľa hospodárskej a sociálnej príslušnosti v kombinácii s národnosťou len za ČSSR. Zloženie slovenského obyvateľstva v českých krajoch môžeme teda skúmať len podľa veku a pohlavia za české kraje ako celok a nie podľa menších územných jednotiek (21).

Vekové zloženie Slovákov je tu mimoriadne priaznivé. Ako ukazuje veková pyramída na obr. 3, pripadá najväčšie percento obyvateľov na skupiny 0—14 ročných a 20—39 ročných, pričom podiel obyvateľov v starších ročníkoch rýchlo klesá. Z hľadiska vekovej štruktúry a výšky reprodukcie sa teda jedná o vyslovene progresívny typ obyvateľstva s veľkým podielom mladších vekových skupín a vysokou prírastkovosťou. Rozdelenie obyvateľov podľa hlavných vekových skupín r. 1961 bolo takéto: Na detskú zložku, t. j. na vek 0—14 rokov pripadlo 33,5 %, na vekovú skupinu 15—59 rokov 62,6 % a na skupinu 60 a viac ročných iba 3,9 %. Vekový medián bol 24,9 rokov. Podiel obyvateľov v produktívnom veku bol 60,9 %, v poproduktívnom 5,6 %. Relatívne priaznivé vekové zloženie Slovákov v českých krajoch vynikne najmä vtedy, ak ho porovnáme so štruktúrou obyvateľstva českej národnosti (pozri obr. 3). Rozdiely sú

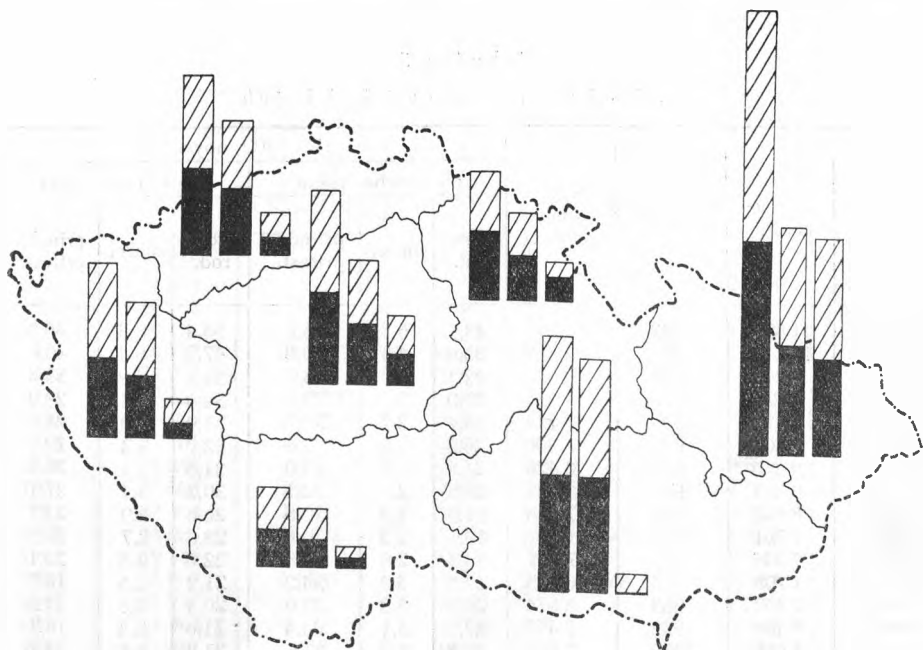
zrejme v zastúpení všetkých troch hlavných vekových skupín, najmä však poslednej, poproduktívnej, na ktorú pri českej národnosti pripadá až 18,4 %.

Štruktúra obyvateľov slovenskej národnosti podľa pohlavia je podobná ako vo väčšine populácií. V mladších vekových skupinách majú miernu prevahu chlapci, v stredných sa podiel mužov a žien vyrovnáva a v starších ročníkoch zase slabo prevažujú ženy. Na 1000 mužov pripadá 1023 žien.

Údaje o pohybe slovenského obyvateľstva v českých krajoch máme k dispozícii len pre roky 1950–1964 (10, 11, 12, 13). Z týchto nás zaujíma predovšetkým prirodzený a migračný pohyb, ale pre ilustráciu vyššie popísaného priebehu prekláňania národnosti v zmiešaných manželstvách, uvádzame tiež tabuľku počtu sobášov, ktoré uzatvárali príslušníci slovenskej národnosti v českých krajoch v spojení s národnosťou ich partnerov (tab. 4).

Prirodzený pohyb slovenského obyvateľstva je charakterizovaný vysokou natalitou, nízkou mortalitou, a teda aj vysokým prirodzeným prírastkom. Hodnoty týchto ukazovateľov môžeme číselne stanoviť dvojako podľa toho, či vezmeme za základ oficiálny, alebo reálny počet. V rokoch 1950–1960 by mali byť presnejšie údaje, vzťahujúce sa na skutočný počet, pretože oficiálny počet zahrňoval všetko prítomné obyvateľstvo. Na druhej strane sa dá predpokladať, že matky tej časti Slovákov, ktorá sa do roku 1961 asimilovala (t. j. asi 80 tisíc) si už pri pôrode neuvádzali slovenskú národnosť, čiže ich deti chýbajú pri výpočte natality, ak vychádzame zo skutočného počtu Slovákov. Preto po roku 1961 sú reálnejšie hodnoty oficiálne.

Ako vidieť z tabuľky 5, počet narodených a zomretých osôb sa menil pomerne málo. Vzhľadom na neustály vzrast počtu obyvateľov ukazovatele natality a prirodzeného

Obr. 4. Intenzita a smery sťahovania do českých krajov v rokoch 1960–1964, z kraja Západoslovenského. Legendu pozri na obr. 6.

T a b u l k a 4

Sobáše Slovákov v českých krajoch podľa národnosti snúbencov

(Obdobie)	Ženích národn. slovenskej ženich				Nevesta národn. slovenskej nevesta			
	čes.	slov.	inej	spolu	čes.	slov.	inej	spolu
1950—1954	11 029	7907	982	19 918	9055	7907	630	17 592
1955—1959	12 446	4404	849	17 699	7117	4404	490	12 011
1960—1964	17 033	3979	885	21 897	7219	3979	637	11 845

prírastku vlastne zaznamenali mierny pokles, mortality zase nepatrné zvýšenie. Výška prirodzeného prírastku Slovákov v českých krajoch je určená predovšetkým vysokou pôrodnosťou. Napriek jej klesaniu bol prirodzený prírastok Slovákov v českých krajoch vždy približne dvakrát vyšší ako na Slovensku, a niekoľkonásobne vyšší ako Čechov (v rokoch 1960—64 viac ako šesťnásobne).

Z údajov o prirodzenom pohybe možno teda vidieť priaznivý vplyv slovenského obyvateľstva na populačný vývoj v českých krajoch. Prirodzený prírastok v českých krajoch je veľmi nízky, v posledných rokoch dokonca trikrát nižší ako na Slovensku. V Čechách jestvujú i okresy, kde už dlhší čas nadobúda záporné hodnoty. Pri porovnaní kartogramu prirodzeného prírastku s mapou rozmiestnenia Slovákov (obr. 2) možno zistiť, že okresy s najvyšším prirodzeným prírastkom sú vlastne totožné s okresmi, v ktorých je tiež vysoké percentuálne zastúpenie Slovákov. Z tohto sa síce nedá

T a b u l k a 5

Prirodzený pohyb Slovákov v českých krajoch

Rok	Živona- rodení	Zomretí	Priro- dzený prírast.	Na 1000 obyvateľov					
				oficiálneho počtu			skutočného počtu		
				živona- rod.	zomretí	prirodz. prírast.	živona- rod.	zomretí	prirodz. prírast.
1950	11 527	1682	9 845	43,1	6,3	36,8	58,4	8,5	49,8
1951	10 243	1390	8 853	35,6	4,8	30,8	47,0	6,4	40,6
1952	9 295	1198	8 097	32,3	4,2	28,1	38,4	4,9	33,4
1953	9 027	1092	7 935	27,0	3,3	23,7	34,0	4,1	29,9
1954	8 818	944	7 874	25,4	2,7	22,7	31,9	3,4	28,5
1955	9 309	909	8 400	26,2	2,6	23,6	32,7	3,2	29,5
1956	9 360	934	8 426	25,5	2,5	23,0	31,5	3,1	28,3
1957	9 383	951	8 432	24,6	2,5	22,1	30,2	3,1	27,1
1958	8 642	934	7 708	21,9	2,4	19,5	26,6	2,9	23,7
1959	7 791	923	6 868	19,1	2,3	16,8	23,0	2,7	20,3
1960	7 945	864	7 081	18,8	2,0	16,8	22,6	2,5	20,1
1961	7 708	925	6 783	27,5	3,3	24,2	21,2	2,5	18,7
1962	7 637	963	6 674	26,3	3,3	23,0	20,4	2,6	17,8
1963	8 400	943	7 457	27,5	3,1	24,4	21,6	2,4	19,2
1964	8 616	1029	7 587	26,8	3,2	23,6	21,2	2,5	18,7
Spolu:	133 701	15 681	118 020						

vyvodzovať, že vyšší prirodzený prírastok je tu podmienený hlavne prítomnosťou slovenského elementu, ale máme celkom reálne dôvody, aby sme tu konštatovali významnú súvislosť. Sú to napr. údaje o hodnotách prirodzeného prírastku českého a slovenského obyvateľstva v českých krajoch.

V rokoch 1950—1954 česká národnosť dosiahla hodnotu 8,0 ‰ a slovenská 28,4 ‰. V nasledujúcich piatich rokoch česká 5,2 ‰ a slovenská 21,0 ‰ a konečne v rokoch 1960—1964 dosiahla česká národnosť priemernú hodnotu prirodzeného prírastku 3,5 ‰ a slovenská 22,4 ‰ (18).

Ďalším dôvodom je skutočnosť, že na celkovom počte obyvateľov, ktorí pribudli v českých krajoch po roku 1960 prirodzeným pohybom, sa podieľalo slovenské obyvateľstvo približne jednou pätinou.

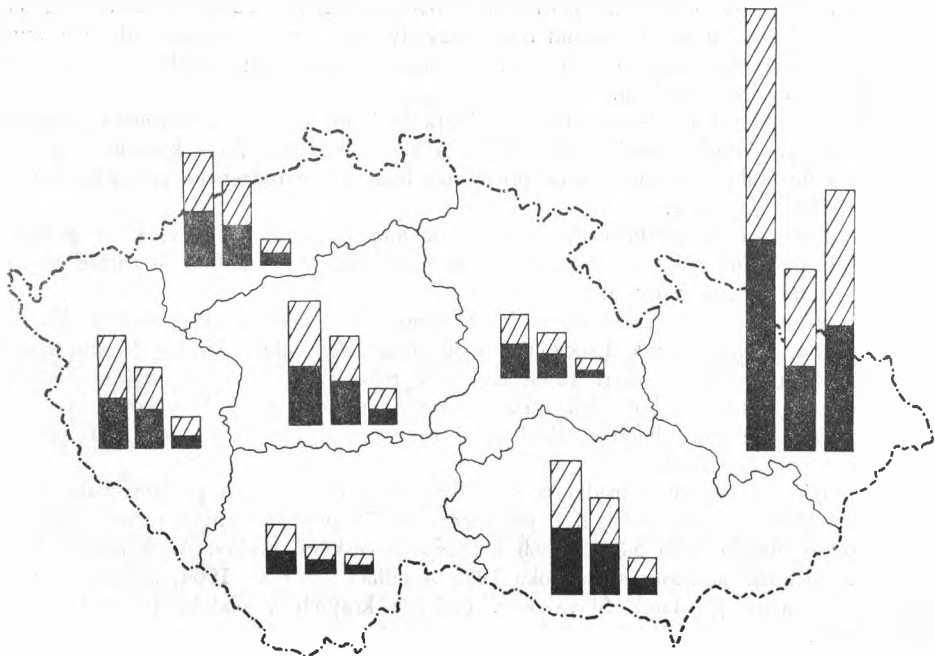
Údaje o migráciách obyvateľstva medzi Slovenskom a českými krajinami podľa národnosti presťahovaných sú k dispozícii len od roku 1954, ale celková evidencia sťahovania sa začala v ČSSR už r. 1949. Keďže v rokoch 1950—53 sú známe hodnoty prirodzeného prírastku a boli tiež rekonštruované celkové počty Slovákov v českých krajoch, možno pre toto obdobie odhadnúť aj migračný prírastok. V tabuľke 6 je jeho hodnota uvedená v zátvorke.

Hrubá migrácia Slovákov medzi českými krajinami a Slovenskom predstavovala v rokoch 1954—1964 269 259 osôb, t. j. priemerne 24 478 presťahovaných ročne. Migračné saldo v tomto období bolo 54 889 osôb v prospech českých krajov. Ak k tomuto číslu pridáme vypočítané hodnoty salda roku 1953 a odhad po roku 1964, môžeme stanoviť približný migračný prírastok Slovákov v českých krajoch v období 1950—1967 na 128 000 osôb.

Tabuľka 6

Sťahovanie do českých krajov v rokoch 1950—1967

Rok	Prisťahovaní zo Slovenska		Vysťahovaní na Slovensko		Prírastok sťahovania zo Slovenska	
	spolu	z toho Slovákov	spolu	z toho Slovákov	spolu	z toho Slovákov
1950	30 096		15 246		14 850	
1951	36 804		24 398		12 406	
1952	40 072		19 476		20 596	
1953	30 151		19 009		11 142	
1954	26 781	19 137	28 272	22 062	-1 491	-2925
1955	24 087	17 444	19 380	14 716	4 707	2728
1956	22 626	16 339	15 386	11 146	7 240	5193
1957	19 096	13 639	11 865	8 469	7 231	5170
1958	19 101	13 710	12 370	8 327	6 731	5383
1959	21 251	15 025	12 356	8 089	8 895	6936
1960	18 868	13 002	11 098	7 147	7 770	5855
1961	17 404	12 190	11 686	7 687	5 718	4503
1962	18 085	13 170	11 094	6 733	6 991	6437
1963	19 543	14 531	10 196	6 082	9 347	8449
1964	18 867	13 887	11 084	6 727	7 783	7160
1965	17 937		10 899		7 038	
1966	18 494		10 926		7 568	
1967	17 487		10 036		7 451	
Spolu:	416 750		264 777		151 973	

Obr. 5. Intenzita a smery sťahovania do českých krajov v rokoch 1960–1964, z kraja Stredoslovenského. Legendu pozri na obr. 6.

Ak chceme skúmať smery sťahovania do českých krajov, alebo štruktúru presídlencov podľa veku a zamestnania, máme k dispozícii len celkové údaje, teda nie podľa jednotlivých národností. Z tabuľky 6 sice vidíme, že Slováci tvoria viac ako 80 % počtu presťahovaných, ale z toho ešte nevyplýva, že sa rovnakým percentom podielajú aj pri údajoch o štruktúre a smeroch sťahovania. Preto nasledujúce údaje, uvádzané len za celkové počty, majú iba orientačný význam.

Smery sťahovania medzi Slovenskom a českými kraji môžeme vzhľadom k zmene administratívneho delenia štátu sledovať len po roku 1960. Intenzitu sťahovania podľa pohlavia presťahovaných zo slovenských krajov do jednotlivých českých krajov ukazujú obr. 4, 5, 6. Z nich vidno, že najvyššiu hrubú migráciu mali všetky slovenské kraje, teda aj Slovensko ako celok, s krajom Severomoravským. To isté platí aj o čistej migrácii, pretože Severomoravský kraj mal najvyššie migračné prírastky. Značné migračné pohyby prebiehajú tiež medzi Slovenskom a kraji: Severočeským, Stredočeským a Prahou. Pri skúmaní údajov o sťahovaní zo Slovenska do jednotlivých okresov v českých krajoch môžeme zistiť, že najviac ľudí sa sťahuje do okresov Karviná, Ostrava-mesto, Frýdek-Místek, Bruntál, Nový Jičín, Olomouc, Šumperk, Břeclav, Hodonín, Náchod, Děčín, Chomutov, Liberec, Louny, Most, Cheb, Karlovy Vary, Sokolov, Český Krumlov, Kladno a do miest Prahy, Brna a ich okolia. Pritom R. Kuba (8) poukázal na to, že sťahovaním zo Slovenska sa v mnohých českých okresoch kompenzuje nadmerný únik obyvateľstva z poľnohospodárstva, resp. z vidieckych obcí do priemyslu a miest. Toto je charakteristické najmä pre okresy v pohraničí, ktoré majú značné úbytky obyvateľstva v prospech iných území v českých krajoch, ale súčasne

prírastky zo Slovenska (napr. okresy Český Krumlov, Domažlice, Klatovy, Děčín, Liberec, Teplice, Náchod, Bruntál).

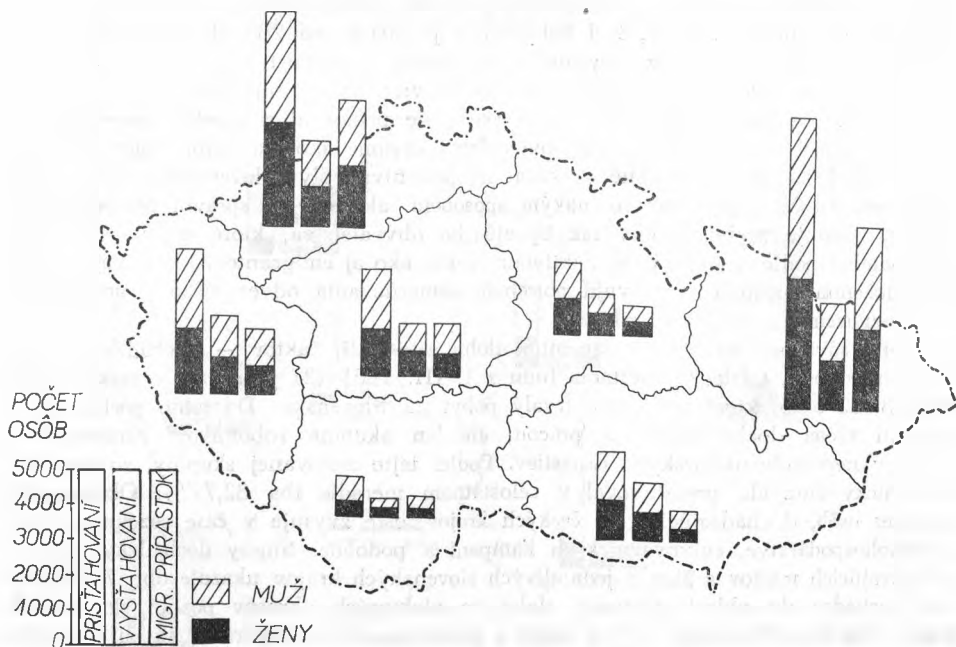
Z osôb, sťahujúcich sa do českých krajov malo najviac svoje pôvodné bydlisko v okresoch Bratislava-mesto a vidiek, Trenčín, Trnava, Senica, Nitra, Čadca, Žilina, Poprad, Prešov, Košice, Michalovce a Humenné.

Štruktúru presťahovaných zo Slovenska do českých krajov podľa veku a pohlavia v rokoch 1957—1966, ukazuje tabuľka 7. Údaje za týchto 10 rokov možno považovať za dostatočne typické pre charakteristiku vekovej štruktúry presťahovaných za celé študované obdobie. Najvyššie migračné saldo v prospech českých krajov vykazujú vekové skupiny 0—4 a 15—29 rokov, najmä však skupiny 20—24 ročných. Vo vekových skupinách od 0—34 rokov prevažujú muži, v skupinách nad 35 rokov majú medzi presťahovanými väčší podiel ženy.

V štruktúre migračného salda českých krajov podľa zamestnania prevažujú priemyselní a poľnohospodárski robotníci (spolu dosahujú podiel nad 90 % presťahovaných); malý je podiel úradníkov, technických pracovníkov a ostatných skupín.

Podobne, ako pri prirodzenom pohybe, možno na prínos pre populačnú situáciu v českých krajoch poukázať aj z hľadiska sťahovania medzi týmito krajinami a Slovenskom. Tento prínos možno vidieť jednak v tom, že migračné prírastky zo Slovenska stačili niekoľkonásobne nahradzovať straty českých krajov zahraničným sťahovaním, jednak v zlepšovaní vekovej štruktúry obyvateľstva, a tak aj vo zvyšovaní pôrodnosti a prírastkovosti.

Zvlášť vypuklo sa prejaví význam Slovákov pre populačný vzrast českých krajov vtedy, ak preskúmame údaje o celkovom prírastku obyvateľstva. V rokoch 1961—1966

Obr. 6. Intenzita a smery sťahovania do českých krajov v rokoch 1960—1964, z kraja Východoslovenského.

Tabuľka 7

Sťahovanie do českých krajov podľa veku presťahovaných v rokoch 1957—1966

Vek	Prisťahovaní zo Slovenska		Vysťahovaní na Slovensko		Saldo českých krajov		
	Spolu	z toho žien	Spolu	z toho žien	Spolu	muži	ženy
0—4	30 855	15 099	18 224	8 893	12 631	6 425	6 206
5—9	16 843	8 152	11 113	5 442	5 730	3 020	2 710
10—14	9 502	4 617	6 442	3 106	3 060	1 549	1 511
15—19	17 575	11 576	9 682	6 333	7 893	2 650	5 243
20—24	44 450	19 114	20 578	9 923	23 872	14 681	9 191
25—29	26 917	10 533	15 632	6 519	11 285	7 271	4 014
30—34	15 048	6 329	10 540	4 306	4 508	2 485	2 023
35—39	8 964	3 930	6 891	2 829	2 073	972	1 101
40—44	4 607	2 205	3 629	1 501	978	274	704
45—49	3 257	1 532	2 451	1 040	806	314	492
50—54	2 829	1 266	2 107	1 026	722	482	240
55—59	2 371	1 329	1 806	1 015	565	251	314
60—64	2 063	1 183	1 696	920	367	104	263
65—69	1 441	929	1 232	729	209	9	200
70 a viac	1 924	1 269	1 551	982	423	136	287

vzrástol počet obyvateľov českých krajov o 268 000, z čoho na Slovákov pripadá 30,2 %. Pritom r. 1966 sa na celkovom prírastku 37 000 osôb podieľali Slováci viac ako jednou tretinou, r. 1967, keď bol celkový prírastok iba 26 000, dokonca až polovinou. To znamená, že bez obyvateľov slovenskej národnosti by bol v posledných rokoch vzrast obyvateľstva českých krajov o polovicu až tretinu nižší.

Slovenské obyvateľstvo znamená pre české kraje prínos aj z aspektu ekonomického. Tento sa prejaví vtedy, ak sa na obyvateľstvo dívame ako na zdroj pracovných síl. Z tohto hľadiska by bolo možné poukázať na priaznivý vplyv slovenského obyvateľstva na ekonomiku českých krajov rovnakým spôsobom, ako sme to spravili pri populačnej situácii. Toto je zrejmy vplyv tak bývaajúceho obyvateľstva, ktoré má napr. celkom zanedbateľný podiel osôb v poproduktívnom veku, ako aj emigrantov, ktorí svojim vekovým zložením optimálne vyhovujú potrebám usmerňovania odvetvového a profesionálneho rozmiestnenia pracovnej sily.

V tejto súvislosti však má významnú úlohu ešte ďalší faktor — dochádzka do zamestnania. Podľa výsledkov sčítania ľudu z 1. III. 1961 (2) pracovalo v českých krajoch 88 162 osôb, ktoré mali svoj trvalý pobyt na Slovensku. Do tohto počtu nie sú zahrnutí všetci dochádzajúci za prácou, ale len skupina robotníkov, zamestnancov a členov nepoľnohospodárskych družstiev. Podiel tejto zisťovanej skupiny, zo všetkých ekonomicky činných, predstavoval v celoštátnom meradle iba 82,7 %. Okrem toho sa počet osôb, dochádzajúcich do českých krajov, ešte zvyšuje v čase sezónnych prác v poľnohospodárstve, cukrovarníckych kampaní a podobne. Smery dochádzky a počty dochádzajúcich mužov a žien z jednotlivých slovenských krajov ukazuje obr. 7. Najviac ľudí dochádza do oblasti Ostravy, ďalej do niektorých okresov pozdĺž slovenských hraníc (Břeclav, Hodonín), väčších miest a priemyselných aglomerácií, ale aj do riedko osídlených pohraničných území Čiech. Na krytie nedostatku pracovných síl v českých krajoch sa vytvorilo na Slovensku niekoľko oblastí, z ktorých najtypickejšou sú Kysuce, Orava a niektoré územia južného a východného Slovenska. Z nich najmä Kysuce

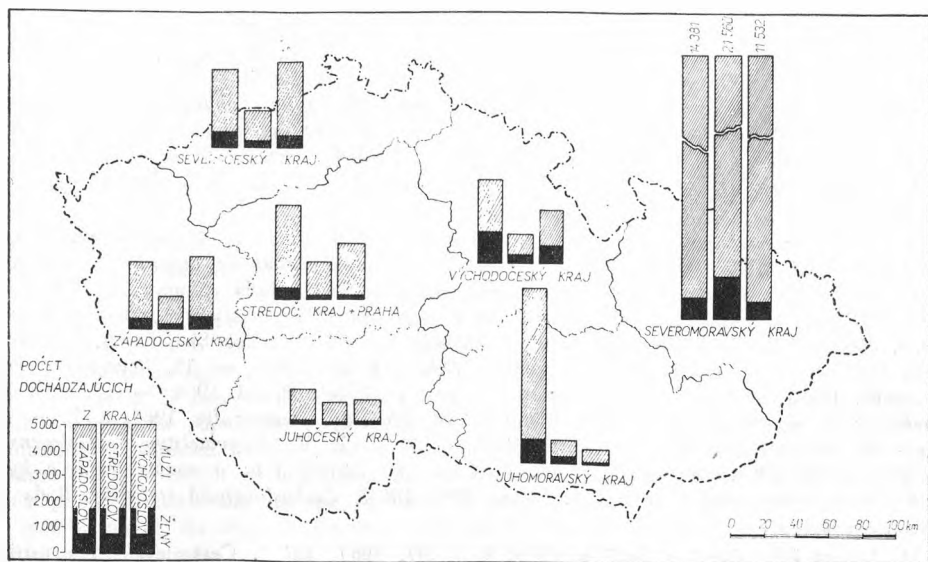
a Orava, s udržovaným nedostatkom pracovných príležitostí, sa stali zásobárňou pracovníkov pre Severomoravský kraj.

Keďže pri dochádzke do zamestnania sa jedná iba o obyvateľstvo prítomné prechodne, aj to iba pri nedennej dochádzke, nebudeme sa ním v tomto príspevku bližšie zaoberať.

K úplnému posúdeniu problematiky slovenského obyvateľstva v českých krajoch, je potrebné ešte poukázať na niektoré aspekty študovaných otázok z hľadiska Slovenska. Vyššie sme uviedli príklady, svedčiace o prínose slovenského obyvateľstva na poli populačnej a ekonomickej situácie v českých krajoch. Je zrejmé, že v tejto súvislosti každý dôsledok pre české kraje kladný, pôsobí v druhej časti štátu záporne. Ako hlavný moment nám tu vystupuje vystahovalectvo, ktorého nepriaznivé dôsledky sa prejavujú vo sfére populačnej a spolu s dochádzkou do zamestnania aj vo sfére ekonomickej.

V populačnej sfére je takýmto nepriaznivým dôsledkom predovšetkým znižovanie intenzity populačného rastu Slovenska. Hoci celkový vzrast počtu obyvateľov na Slovensku je v posledných rokoch už aj v absolútnych číslach vyšší ako vzrast obyvateľstva v českých krajoch, nemožno každoročné znižovanie tohto prírastku vystahovalectvom zanedbať. Priame straty vystahovalectvom však predstavujú len časť zo strát obyvateľstva. Ďalšia časť strát vzniká tým, že vystahovalectvom sa znižuje počet obyvateľov Slovenska v biologicky produktívnom veku. Chýbajú teda nielen vystahovaní, ale aj ich budúce potomstvo. Že tu nejde o straty bezvýznamné, vidíme z čísiel o počte detí, narodených slovenským matkám v českých krajoch. Od roku 1950 ich bolo vyše 160 000. Pritom toto číslo je v skutočnosti ešte vyššie, pretože nezahrňuje deti tých matiek, ktoré sa v čase pôrodu už nehlásili k slovenskej národnosti.

Počet narodených detí na Slovensku sa od roku 1945 stále znižuje. Zatiaľ čo v prvých povojnových rokoch sa pohyboval ukazovateľ pôrodnosti pri hodnote 25 ‰, v posledných rokoch už poklesol pod 20 ‰ a v roku 1967 už dosiahol len 17,4 ‰. Je zrejmé, že tento pokles má celý rad príčin, ale značnou mierou k nemu prispieva

Obr. 7. Dochádzka do zamestnania zo slovenských krajov do českých krajov v roku 1961.

aj vystahovalectvo. Veď vo vekovej štruktúre vystahovalcov silne prevažujú mladí ľudia, a to jednak deti, ale najmä osoby vo veku 20—30 rokov. Takto sa zhoršuje vekové zloženie obyvateľstva na Slovensku, čím sa spomaľuje jeho reprodukcia.

Ďalšiu skupinu nepriaznivých dôsledkov vyššie analyzovanej situácie vo vývoji obyvateľstva pre Slovensko možno pozorovať vo sfére ekonomickej. Toto tvrdenie sa dá ilustrovať analogicky ako pri skúmaní populačnej problematiky, s tým, že by sa straty obyvateľstva Slovenska považovali za straty pracovných síl, schopných ekonomickej aktivity teraz (obyvateľstvo v produktívnom veku), alebo v blízkej budúcnosti (detská zložka obyvateľstva). Z tohto hľadiska je potom nepretržité presídľovanie ľudí do českých krajov, ako aj nasávanie pracovných síl formou dochádzky do zamestnania, oslabovaním ekonomickeho potenciálu Slovenska.

V tomto príspevku sme mohli o študovanej problematike uviesť iba hlavné poznatky, ktoré možno získať analýzou materiálov z demografickej štatistiky. Význam dosiahnutých poznatkov je najmä v tom, že podávajú prehľad o skutočnom počte Slovákov v českých krajoch, o procese ich asimilácie, štruktúre, prirodzenom a mechanickom pohybe a o priaznivých a negatívnych dôsledkoch, ktoré vyplývajú pre obe časti štátu z doterajšej situácie vo sfére populačnej a ekonomickej. Nedostatok číselných informácií však spôsobil, že sme naše konštatovania nemohli vždy dosť presne kvantifikovať, alebo dokumentovať so želanou podrobnosťou. Preto treba tento príspevok považovať len za úvod k ďalšiemu štúdiu slovenského obyvateľstva v českých krajoch, resp. materiálov o obyvateľstve v relácii Slovensko-české kraje, ktorý upozorňuje tak na hlavné momenty, ktorými bude potrebné zaoberať sa ďalej, ako aj na medzery v štatistických materiáloch, ktorých vyplnenie je nutnou podmienkou pre vytvorenie možnosti komplexnejšieho výskumu v tejto oblasti.

LITERATÚRA

1. *Atlas Československé socialistické republiky*. Praha 1966. — *Dojížďka do zaměstnání* (Podle výsledku sčítání lidu, domů a bytů 1961). Zprávy a rozborly, ř. Sčítání lidu, Poř. č. 29, roč. 1963. — 3. Hanzlík J., *Vývoj obyvateľstva na Slovensku v období 1869—1961*. Geogr. časopis, 1967, č. 1. — 4. Häufler V., Korčák J., Král V., *Zeměpis Československa*. Praha 1960. — 5. *Jihočeský kraj v číslech*. Praha 1964. — 6. *Jihomoravský kraj v číslech*. Praha 1964. — 7. Jureček Z., *Národnostní složení obyvateľstva*. Demografie, 1968, č. 2. — 8. Kuba R., *Racionální pohyb obyvateľstva*. Bratislava 1968. — 9. *Pohyb obyvateľstva v ČSSR podle národnosti 1950—1965*. Přehledy. Demografie 1966, č. 3. — 10. *Pohyb obyvateľstva v Republice československé v roce 1950, 1951, 1952*. Zprávy a rozborly SÚS, Praha, 1966.

11. *Pohyb obyvateľstva v Republice československé v roce 1953, 1954*. Československá statistika, Řada A. SÚS, Praha. — 12. *Pohyb obyvateľstva v Republice československé v roce 1955, 1956, 1957, 1958, 1959*. Československá statistika. Nová řada. Skupina A, Pramenná díla. SÚS, Praha. — 13. *Pohyb obyvateľstva v Československé socialistické republice v roce 1960, 1961, 1962, 1963, 1964*. Československá statistika. Nová řada, Skupina A, Pramenná díla. ÚKLKS, SÚS, Praha. — 14. *Praha v číslech*. Praha 1963. — 15. *Severočeský kraj v číslech*. Praha 1963. — 16. *Severomoravský kraj v číslech*. Praha 1964. — 17. Srb V., *Změny v národnostním složení obyvateľstva ČSSR*. Přehledy. Demografie, 1964, č. 1. — 18. Srb V., *Demografická příručka*. Praha 1967. — 19. Srb V., *Obyvatelstvo Československa v letech 1918—1968*. Demografie, 1968, č. 4. — 20. *Sčítání lidu a soupis domů a bytů v Republice československé ke dni 1. března 1950*, Díl I. Československá statistika, Řada A, Sv. 3, Praha 1957.

21. *Sčítání lidu, domů a bytů v ČSSR k 1. III. 1961*, Díl I. Československá statistika, Nová řada, Sv. 35, Praha 1965. — 22. *Statistická ročenka Republiky československé*, roč. 1957 až 1959. — 23. *Statistická ročenka Československé socialistické republiky*, roč. 1960 až 1968.

- 24. *Středočeský kraj v číslech*. Praha 1964. — 25. *Západočeský kraj v číslech*. Praha 1963.
— 26. Ziegenfuss V., *Národnostní smíšenost manželství v ČSSR*. Demografie, 1966, č. 1.
— 27. Ziegenfuss V., *Průzkum o výchově dětí v národnostně smíšených manželstvích*. Demografie, 1966, č. 2.

Do redakcie došlo 21. 4. 1969

Štefan Očovský

A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF PROBLEMS OF THE SLOVAK POPULATION IN THE CZECH LANDS

The Slovaks are the most numerously distributed group of the non-autochthonous population in the Czech Lands at present. Living within the ethnic environment of another nation (Czech) they are to be considered as a specific part of the population of the ČSSR and studied as an isolated component. Till now, there is no work in the special literature concerning the Slovak population living in the Czech Lands in a complex way. The main purpose of this article is therefore giving a basic geographical characterization of the Slovaks in the Czech Lands. The questions concerning the total number of them and its changes were to be solved first, the intensity of assimilation having been examined, too.

According to the 1950 census there were 258 025 Slovaks present in the Czech Lands, of them about 188 000 living there as estimated. Due to natural and mechanical movement the number of them increased up to 358 000 in 1961. In the 1961 census, however, 276 000 persons only were registered as Slovaks. The difference — 80 000 — appeared due to assimilation and in part due to mistakes in registration, too. In the late 1968 the number of the Slovaks in the Czech Lands is estimated at 380 000, there live, however, at least 460 000 population of the Slovak origin there, i. e. inclusive of the persons having been turned from the Slovak to another nation. The changes in the number of Slovaks according to the official statistic (assimilation taken off) and according to an estimation of the virtual state) i. e. without taking off the statistically examinable number of assimilated) are given on the Table 3 and Fig. 1. The course of the assimilation process is documented by the outcomes of the investigation published in the papers (26, 27) on the changes of nationality in the spouses and children in mixed marriages.

Further, the author deals with the dislocation (Fig. 2), with the structure by age and sex (Fig. 3) and with the movement of the Slovak population in the Czech Lands. The natural movement is characterized by a high natality, low mortality and a high natural growth (Table 5). Despite the permanent fall in natality the natural growth in ‰ always has been approximately twice higher than in the Slovaks in Slovakia and multiply higher than in the Czechs in the Czech Lands (in 1960—64 more than six fold). The average annual natural growth has been 7 868 persons.

The data of migrations (Table 6) are not complete for the whole period studied. In an estimate the migration growth of the Slovaks in 1950 — 67 can be stated to 128 000 persons, i. e. on an average 7 110 persons per year. The directions of migration and the structure of displaced persons to the Czech Lands cannot be traced by nationality, therefore these data are of an orientation significance only (Fig. 4, 5, 6, Table 7).

From the data of natural and mechanical movement a favourable influence of the Slovak population upon the population situation in the Czech Lands can be seen. From the number of inhabitation increased here due to natural movement after 1960 about a fifth falls on the Slovaks. The contribution of migrations consists partly in population increasing in the Czech Lands, partly in improving its age structure. If the population seen as a source of labour, the contribution of the Slovaks for the Czech Lands appears then even from the economic aspect.

In the Slovakia's population living temporarily in the Czech Lands the commutation to work in 1961 only is examined in the article (Fig. 7).

For a complete consideration of the problems studied in the conclusion of the article attention to unfavourable consequences of the migration to the Czech Lands regarding the population development as well as economic situation in Slovakia is called.

Regarding a lack of numeral informations the problems of the Slovak population in the Czech Lands could not have been made and documented in the desirable detail. Thus, this contribution is only an introduction to a further study of them. It calls attention partly to the main moments to be further dealt, partly to the wants to be filled in the Czechoslovak statistics on nationalities.

From the Slovak translated by A. K r a j č í r

Fig. 1. Changes in number of the Slovaks in the Czech Lands according to the official statistics data (full line) and by an estimate of the virtual state (broken line).

Fig. 2. Dislocation of the Slovaks in the Czech Lands and the share of the Slovaks in the population of the districts in 1961.

Fig. 3. Age pyramid of the population of the Czech and Slovak nationality in the Czech Lands in 1961.

Fig. 4. Intensity and directions of migration from the West Slovakian Region to the Czech Lands in 1960—1964. See legend on Fig. 6.

Fig. 5. Intensity and directions of migration from the Middle Slovakian Region to the Czech Lands in 1960—1964. See legend on Fig. 6.

Fig. 6. Intensity and directions of migration from the East Slovakian to the Czech Lands in 1960—1964.

Fig. 7. Commutation to work from the Slovak regions to the Czech Lands in 1961.